

102/1
KISWAHILI
KARATASI YA 1
(INSHA)
MAY 2015
MUDA: SAA 1³/₄

TIGANIA SOUTH PRE-MOCKS 2015

Kenya Certificate of Secondary Education (K.C.S.E)

102/1
KISWAHILI
KARATASI YA 1
(INSHA)
MUDA: SAA 1³/₄

MAAGIZO:

- Andika insha mbili. Insha ya kwanza ni ya **lazima**
- Kisha chagua insha moja nyingine kutoka kwa hizo tatu zilizobakia.
- Kila insha isipungue maneno 400
- Kila insha ina alama 20
- Karatasi hii ina kurasa 2. Matahiniwa ni lazima aangalie kama kurasa zote za karatasi hii zimepigwa chapa sawasawa na kuwa maswali yote yamo

102/1
kiswahili
Karatasi ya 1
(Insha)

1. **SWALI LA LAZIMA.**

Visa vya dhuluma dhidi ya mtoto wa kike vimeongezeka sana nchini. Andika taarifa ya hali hii nchini.

2. Uhifadhi wa mazingira una manufaa mengi kwa binadamu .Thibitisha.
3. Kutangulia si kufika.
4. Malizia kwa.....tulifukumana huku nyuso zetu zikiwa na tabasamu la matumaini.

JinaNambari ya Mtahiniwa.....

Sahihi.....

102/2

KISWAHILI

Karatasi ya 2

LUGHA

MAY 2015

Saa 2 ½

Tarehe.....

TIGANIA SOUTH PRE-MOCKS 2015

KISWAHILI

Karatasi ya 2

LUGHA

Saa 2 ½

Maagizo

- (a) Andika jina lako na nambari yako ya mtihani katika nafasi ulizoachiwa hapo juu.
- (b) Tia sahihi yako kisha uandike tarehe ya mtihani katika nafasi ulizoachiwa hapo juu
- (c) Jibu maswali **yote**.
- (d) Majibu yako yaandikwe katika nafasi ulizoachiwa katika kijitabu hiki cha maswali.
- (e) Majibu yote ni **lazima** yaandikwe kwa lugha ya Kiswahili.
- (f) Usitoe ukurasa wowote kutoka kwenye kijitabu hiki.
- (g) **Karatasi hii ina kurasa 10 zilizopigwa chapa.**
- (h) **Watahiniwa ni lazima wahakikishe kuwa kurasa zote**
- (i) **zimepigwa chapa sawasawa na kuwa maswali yote yamo.**

Swali	Upeo	Alama
1	15	
2	15	
3	40	
4	10	
JUMLA	80	

UFAHAMU: (Alama 15)

Soma kifungu kifuatacho kisha ujibu maswali.

Tokea muundo mpya wa serikali ya ugatuzi uanze kutekelezwa miaka miwili iliyopita, kumeendelea kushuhudiwa matatizo mengi hali iliyopelekea kushuhudiwa kwa msururu wa migomo na maandamano ya raia. Fujo za karibuni kabisa ni zile zinazoshuhudiwa katika miji mikubwa za wachuuzi na wafanyibiashara wakipinga hatua za serikali za kaunti kuwatoza ushuru takribani kwa kila huduma na bidhaa ikiwemo wanyama, kuku na ndege. La kuhuzunisha zaidi katika baadhi ya majimbo imeripotiwa kuwa raia wamelazimishwa kulipa ushuru kwa kutaka tu kuona maiti za jamaa zao kwenye vyumba vya kuhifadhia maiti!

Wanasiasa wameonekana kuwa na wakati mgumu kutetea mfumo huu mpya wa ugatuzi huku baadhi wakisema kwamba matatizo yanayoshuhudiwa kwa sasa yametokana na ugeni wa mfumo huo. Wengine wameinyoshea kidole serikali ya kitaifa kwamba ndiyo inayosambaratisha muundo huu. Wengine wanahoji kuwa bado ni mapema na kwamba kunatajika muda mrefu ili kufaulu

Ni wazi kwamba kumekosekana nidhamu bora ya kusimamia maisha ya raia nchini Kenya. Matatizo yanayokumba raia kwa sasa ni dalili kuwa mfumo wa serikali ya ugatuzi umeongezea chumvi kwenye kidonda badala ya kutibu. Swali ni je, hadi lini nidhamu ya kusimamia raia itakuwa ni suala la majaribio na makosa?

Hatua ya kuwarundikizia raia ushuru mkubwa ni kitendo cha unyonyaji na cha dhuluma kinachofaa kupingwa. La kufahamishwa hapa ni kwamba ushuru ndio njia kubwa ya kuzalisha mapato ya serikali zinazojifunga na mfumo wa kimagharibi wa kiuchumi wa kibepari ikiwemo Kenya. Asilimia 90 ya mapato ya serikali za kibepari huegemea ushuru. Kwa hivyo hatua ya serikali za kaunti katika kuwanyonya raia kwa kuwalipisha ushuru si ajabu bali ni thibitisho kuwa jamii ya Kenya inaongozwa na nidhamu ya kiuchumi ya ubepari mfumo wa unyonyaji na ukandamizaji. Ukweli unabakia kuwa ndani ya serikali za kibepari raia ndio hubebeshwa mzigo wa ushuru unaoishia matumboni mwa viongozi!

Miito ya mabadiliko ya katiba na ya miundo mipya ya kiutawala si lolote ila ni moja tu ya hatua za mfumo wa kibepari kujipa muda wa kuishi na kuziba aibu zake za kushindwa kusimamia maisha ya watu. Kufeli huku kwa mfumo huu kunashuhudiwa hadi kwenye nchi kubwa za kibepari kama Marekani na Uingereza hivyo nazo zimekumbwa tele na maandamano na fujo za raia wakilalamikia hali ngumu ya maisha.

Maswali

a) Yape makala haya anwani mwafaka. (alama 1)

.....

b) Eleza mtazamo wa wanasiasa kuhusu utepetevu wa mfumo huu. (alama 3)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

c) “Ugatuzi nchini Kenya ni mfumo wa kibepari” Thibitisha kauli hii kwa kurejelea makala (alama 3)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

d) Migomo ni zao la matatizo yaliyogatuliwa kutoka serikali kuu. Toa sababu nyingine zinazosababisha migomo katika serikali za ugatuzi (alama 4)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- e) Thibitisha jinsi mfumo wa ugatuzi umeongeza chumvi kwenye kidonda badala ya kutibu (alama2)

.....

.....

.....

.....

.....

- f) Eleza maana ya maneno yafuatayo (alama 2)

(i) Ugatuzi

.....

(ii) Kibepari

.....

UFUPISHO (Alama 15)

Soma makala yafuatayo na ujibu maswali.

Mojawapo kati ya misingi na nguzo za maendeleo ulimwenguni ni viwanda. Viwanda ni muhimu kwa kuwa ndivyo vinavyoigeuza malghafi yanayopatikana na kuwa bidhaa zinazoweza kutumiwa na watu. Katika nchi zinazoendelea, ambazo hazina uwezo mkubwa wa mitaji, viwanda vinavyoimarika ni vile vidogo. Hivi ni viwanda ambavyo huhusisha amali za mikono. Kuimarika kwa viwanda hivi vidogo kunatokana na sababu mbalimbali.

Nchi zinazoendelea huwa na masoko finyu hasa kwa kuzingatia uwezo wa ununuzi wa wanaolengwa na bidhaa za viwanda. Katika msingi huu, viwanda vikubwa vitawiwa vigumu kufanya biashara katika mazingira ambako masoko yake ni finyu au utashi wa bidhaa zake sio mkubwa. Viwanda vidogo pia vina uwezo wa kuwaajiri wafanyakazi wengi hasa kwa kuwa havina uwezo wa kugharamia mashine. Uajiri huu wa wafanyakazi wengi ni muhimu katika maeneo mengi ambako tatizo la uajiri ni mojawapo wa matatizo sugu. Tofauti na mataifa ya kitasnia, mataifa yanayoendelea hayana mifumo imara ya kuwakimu watu wasiokuwa na kazi. Utegemezi wa jamaa wanaofanya kazi kwa hivyo unakuwa nyenzo ya pekee ya kuyamudu maisha.

Kuanzisha viwanda vidogo vidogo hakuhitaji mtaji mkubwa tofauti na viwanda vikubwa. Hali hii inasahilisha uwezekano wa watu wengi kujasurisha shughuli yoyote ile. Sambamba na suala hili ni kuwa ni rahisi kujaribisha bidhaa mpya kwa kiwango kidogo cha kiwanda kidogo. Ikiwa mzalishaji yeyote atazalisha bidhaa mpya kwa mapana, kwa mfano kama ilivyo kwa viwanda vikubwa, pana uwezekano wa kupata hasara kubwa. Huenda utashi wa bidhaa hizo uwe mdogo ukilinganishwa na ugavi wa bidhaa zenyewe.

Majaribio mazuri huwa ni kwa kiwango kidogo. Kuwepo kwa viwanda vidogo huwa ni chocheo kubwa la usambazaji wa viwanda hadi maeneo ya mashambani. Hali hii inahakikisha kuwa nafasi za ajira zimesambazwa nchini hali ambayo inasaidia kuhakikisha kuwa pana mweneo mzuri wa kimapato nchini. Mweneo huu wa mapato unachangia katika kuboresha uwezo wa kiununuzi wa umma. Huu ni msingi muhimu wa maendeleo.

Upanuzi na ueneaji wa viwanda vidogo vidogo ni msingi mkubwa wa kujitegemea kiuchumi. Aghalabu viwanda vikubwa huegemea kwenye mitaji ya mashirika ya kimataifa na huwa msingi wa kuendelezwa kwa utegemezi wa kiuchumi.

Licha ya faida zake, ueneaji au kutanda kwa viwanda hukabiliwa na matatizo mbalimbali. Tatizo la kwanza linahusiana na mtaji. Lazima pawepo na mbinu nzuri za kuweka akiba ili kuwa na mtaji wa kuanzishia biashara. Njia mojawapo ya kufanya hivi ni kwa kutegemea masoko ya mitaji ambayo katika mataifa mengi hayajaendelezwa vyema. Inakuwa vigumu katika hali hii basi kupata pesa kwa uzaji wa hisia kwenye masoko hayo.

Tatizo jingine linalotokana na ukosefu wa mikopo ya muda mrefu ya kibiashara kwa wenye viwanda vidogo vidogo. Mikopo ya aina hii huwa muhimu hasa pale ambapo anayehusika ana mradi wa kununua vifaa kama mashine. Mikopo ya muda mfupi inayopatikana kwenye mabanki huweza kuwashinda wengi kutokana na viwango vya riba kuwa juu. Haimkiniki kwa viwanda kama hivi kukopa kutoka nje ya nchi zao. Juhudi za kuendeleza viwanda hivi huweza pia kukwamizwa na tatizo la kawi kama vile umeme. Gharama za umeme huenda ziwe juu sana. Isitoshe, si maeneo yote ambayo yana umeme. Matatizo mengine huhusiana na ukosefu wa maarifa ya kibiashara, ukosefu wa stadi za ujasiriamali au kuwa na ujasiri wa kujiingiza kwenye shughuli Fulani na miundo duni.

Ili kuhakikisha kuwa viwanda vimekuzwa na kuendelezwa pana haja ya kuchukua hatua kadha. Kwanza, kuwepo na vihamasisho kwa wanaoanzisha viwanda vidogo vidogo kama vile punguzo la kodi, kuhimiza kuanzishwa kwa viwanda vidogo vidogo na kusaka kuyapanua masoko kwa ajili ya bidhaa zinazozalishwa na viwanda hivyo. Aidha kuanzishwa na kupanuliwa kwa taasisi za kuendeleza upanuzi huo. Pana haja ya kuwekeza kwenye rasilimali za kibinadamu; kuelimishwa na kupanua uwezo wao wa kuyaelewa mambo mbalimbali. Miundo msingi haina budi nayo kupanuliwa na kuimarishwa. Upo umuhimu pia wa kuongeza kasima inayotengewa maendeleo na ukuzaji wa viwanda ili kuharakisha maendeleo yake pana umuhimu wa kupambana na ufisadi unaoweza kuwa kikwazo kikubwa. Inahalisi kutambua ikiwa viwanda vitatanda nchini, uchumi wa nchi nao utawanda.

- (a) Kwa **maneno 65-75**, eleza ujumbe muhimu unaopatikana katika aya ya pili hadi ya nne. (**alama 8,1 utiririko**)

Maandalizi

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Jibu

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

(b) Kwa **maneno (50-55)** fafania mambo yanayotinga ukuaji wa viwanda. (**alama 5, 1 utirirko**)

Maandalizi

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Jibu

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

MATUMIZI YA LUGHA (alama 40)

- a) Andika sentensi ifuatayo katika hali ya ukubwa (alama 2)
Nyuso za vijana wale zilichujuka walipoanguka

.....

- b) Tumia **KI** katika sentensi kuonyesha masharti yanayowezekana (alama 2)

.....

- c) Tunga sentensi sahihi ukitumia kitenzi ‘**abudu**’ katika kauli ya kutendesheana (alama 2)

.....

- d) Akifisha (alama 4)
aisee yale mawimbi ya tsunami yaliyotokea bahari hindi yaliangamiza biashara nyingi sana
alisema bomet

.....

.....

.....

- e) Changanua sentensi hii kwa njia ya mstari. (alama 4)
Rais alihutubu lakini walimpuuza

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- f) Huku ukitolea mfano eleza tofauti kati ya kishazi huru na kishazi tegemezi (alama 3)

.....

.....

.....

.....

g) Ainisha sentensi ifuatayo kwa kuzingatia jukumu lake (alama 2)
Pika ugali kwa kuku kila Jumamosi ukitumia gesi

.....
h) Tunga sentensi moja ya kuonyesha rai (alama 1)
.....
.....

j) i Eleza maana ya chagizo (alama 2)
.....
.....

ii. Bainisha chagizo katika sentensi ifuatayo (alama 1)
Shamba lilipaliliwa haraka na mkulima
.....
.....

k).Andika katika usemi wa taarifa (alama 3)

“Hicho kijicho cha paka cheupe leo marufuku kwangu” alisema Mzee Kambumbu
.....
.....

l)Tunga sentensi moja ukitumia kitenzi kimoja kilichoundwa kutokana na nomino **zawadi** (alama 2)
.....
.....

m). Tambua matumizi ya kiambishi **ji** katika sentensi ifuatayo (alama 2)

Jino la jitu hilo lililiwezesha kujilia chakula kingi kuliko mkimbiaji yule
.....
.....
.....

n) Tunga sentensi moja kuonyesha maana ya neno: **ilmradi**. (alama 2)
.....
.....

o) Andika sentensi moja ukitumia kihisishi cha bezo (alama 1)
.....
.....

b. Fafanua istilahi zifuatazo: (alama 4)

i. UwiliLugha

.....
.....

ii. LinguaFranka

.....
.....

iii. Misimu

.....
.....

iv. Sajili

.....
.....

102/3
KISWAHILI
FASIHI YA KISWAHILI
TIGANIA SOUTH PRE-MOCKS 2015
MAY 2015
MUDA: 2 ½

JINA:**NAMBA YAKO:**.....
SAHIHI YA MTAHINIWA
TAREHE
DARASA

Maagizo

- (a) Jibu maswali manne pekee.
- (b) Swala la kwanza ni la lazima.
- (c) Jibu maswali mengine matatu kutoka sehemu zilizosalia, yaani Riwaya, Hadithi Fupi, Tamthilia na Ushairi.
- (d) Jibu swali moja moja kutoka kila sehemu.
- (e) Usijibu maswali mawili kutoka sehemu moja.

SEHEMU	UPEO	TUZO
A: FASIHI SIMULIZI	20	
B: RIWAYA	20	
C: HADITHI FUPI	20	
D: TAMTHILIA	20	
E: USHAIRI	20	
JUMLA	80	

SEHEMU YA A

LAZIMA

FASIHI SIMULIZI (ALAMA 20)

- (a) Toa sifa mbili za fasihi simulizi. (al 2)
- (b) Taja na ufafanue aina mbili za hadhira wa fasihi simulizi. (al 2)
- (c) Hadithi za kisalua ni nini? (al 1)
- (d) Fomyula ya kuhitimsha ina umuhimu gani? Toa hoja mbili. (al 1)
- (e) Eleza sifa mbili za hadithi za mazimwi. (al 2)
- (f) Ni nini dhima ya misimu katika jamii? (al 2)
- (g) Ushairi simulizi ni nini? (al 1)
- (h) Taja sifa mbili za hodiya. (al 2)
- (i) Eleza sifa tatu za mwigizaji bora. (al 3)
- (j) Eleza sifa mbili za ngoma. (al 2)
- (k) Tofautisha kati ya malumbano ya utani na maapizo. (al 2)

SEHEMU YA B: RIWAYA

KIDAGAA KIMEMWOZEA: KEN WALIBORA

1. “We bwana unafikiri natumia petroli nini?”
 - (a) Uweke usemi huu katika muktadha wake. (al 4)
 - (b) Huku ukitoa mifano, eleza mbinu mbili za lugha zilizotumiwa na mwandishi katika dondoo hili. (al 4)
 - (c) Eleza migogoro yoyote sita inayojitokeza katika riwaya ya Kidagaa Kimemwozea. (al 12)
2. Udhalimu ni maudhui makuu katika riwaya ya Kidagaa Kimemwozea. Thibitisha. (al 20)

SEHEMU C: HADITHI FUPI

DAMU NYEUSI: KEN WALIBORA & S. A. MOHAMMED

1. “Wenzangu wote, mwafahamu hadithi ya kobe?”
 - (a) Eleza muktadha wa dondoo hili. (al 4)
 - (b) Fafanua sifa 4 za msemaji. (al 4)
 - (c) Kwa kiurejelea dondoo taja mbinu inayojitokeza katika hadithi inayorejelewa na msemaji. Kisha ufafanue kwa mifano mwafaka. (al 12)
2. Kwa kurejelea hadithi zifuatazo jadili maudhui ya:
 - (i) Tamaa na ubinafsi katika Samaki wa Inchi za Joto.
 - (ii) Ushirikina katika Gilasi ya Mwisho Makaburini.

SEHEMU D: TAMTHILIA

MSTAHIKI MEYA: TIMOTHY AREGE

- (i) “Si vyombo vya habari, si wanasiasa. Si wasomi.”
 - (a) Eleza muktadha wa dondoo hili. (al 4)
 - (b) Taja na ufafanue mbinu ya lugha katika dondoo hili. (al 2)
 - (c) Fafanua sifa zozote nne za msemaji. (al 4)
 - (d) Umaskini ni tatizo kuu katika cheneo. Tetea kauli hii huku ukitoa mifano mahususi. (al 10)
- (iii) Mwandishi wa Mstahiki Meya ametumia mbinu ya majazi kufanikisha ujumbe wake. Jadili. (al 20)

SEHEMU E: MASHAIRI

Shairi

Mapenzi kitu ajabu, yakutia bumbuwazi
Yakufanya uwe bubu, kujibu huwa huwezi
Shubiri kwako zabibu, na vitamu huviwezi.

Wamkuta kaemewa, asemayo hayajuwi
Aumba akiumbuwa, aona maruwiruwi
Vigumu kumuopowa, na kwa ngisi kumvuwi.

Hukumbuka ya zamani, yote walofanyiana
Nyumbani barabarani, ayaona kama jana
Akili yake na nyani, aruka ingagongana.

Wangoja nyota ya jaha, kutwa wewe unahaha
Mawazo yako silaha, akukwaaye usaha
Usifanyiwe msaha, waugeza karaha.

Kalelewa kaleleka, utani kwake ni mwiko
Njiani yeye na kaka, hapokei mauliko
Ghadhabu zake zap aka, hapendi maziko.

Na Hashil S. Hashil

1. Andika kichwa mwafaka cha shairi hili. (al 1)
2. Eleza umbo la shairi hili. (al 4)
3. Tambua tamathali za usemi alizozitumia msanii. (al 4)
4. Taja na ufafanue uhuru wa mshairi. (al 2)
5. Andika ubeti wa tatu kwa lugha tutumbi. (al 4)
6. Fafanua mambo matatu yanayohusishwa na mapenzi. (al 3)
7. Taja nafsi katika shairi hili. (al 1)
8. Taja toni ya mshairi huyu. (al 1)

Chaguo shairi moja kasha ujibu maswali.

Mtazameninguzo ya Afrika
Mtumwa wa watumwa waliridhiya
Amekita jembe lake akilisujudia
Kwa tambo lililoumbuka na kusekehea
Uso ukifuka ukata ulojifanya tabia
Na machungu ya maonevu alovumilia.

Moyo wake mzito ulokokomaa kama kuni
Haujui tena kutarajia wala kutamani
Umekufa ganzi, kutohisi raha huzuni

Basi iteni fikira mambo ukiyafikiri
Siku hamaki yake itakapochafuka kama bahari
Siku ukweli wa hali yake utapodhihiri

Umejiandalia vipi...
Huo mkono ulomuumbua na kumkausha
Kizo pumzi zilomzima taa ya maisha
Kumfunga kizuizi , gizani kumtovesha
Ni jawabu gani alowekewa na wakati
Kuipoza ghadhabu ya kiu ingawa katiti
Kuikiwaza hamaki ya njaa hii ya dhati
Injaa ya maisha itakayo kushibishwa.

1. Lipe shairi hili kichwa mwafaka. (al 2)
2. Taja nafsi neni katika shairi hili. (al 2)
3. Andika mifano ya uhuru wa mshairi katika shairi hili. (al 4)
4. Eleza mbinu za lugha zilizotumiwa. (al 4)
5. Eleza sifa zilizomkabili mzungumzaji. (al 4)
6. Tambua mishororo miwili mishata. (al 2)
7. Fafanua umuhimu wa mistari mishata. (al 2)